

INTERVENȚIA ARMATEI ROMÂNE ÎN BASARABIA ÎN ANUL 1918

Laurențiu CHIRIAC*

I. CONTEXTUL INTERN ȘI INTERNAȚIONAL

În urma încheierii Tratatului de Pace de la București din 16 mai 1812 dintre Imperiile Otoman și Rus, teritoriul dintre Prut și Nistru – parte seculară a Principatului Moldovei – a fost anexat de Rusia Țaristă, sub denumirea de „Basarabia”. Au urmat mai bine de 100 de ani de rusificare forțată a locuitorilor din acest străvechi teritoriu românesc, deportări, modificarea compoziției etnice și alte numeroase acțiuni de deznaționalizare și dezrădăcinare. Izbucnirea Revoluției din februarie 1917 de la Sankt Petersburg (Petrograd) și prăbușirea țarismului a oferit o șansă românilor din Basarabia, ca și celorlalte popoare de la periferia Imperiului Rus, de a-și salva identitatea națională. În împrejurările dramatice ale anului 1917, când Armata Română respingea la porțile Moldovei ofensiva germano-austro-ungară, statul român nu putea sprijini decât moral drumul spre libertate al conaționaliilor de peste Prut.

La sfârșitul lunii martie și începutul lunii aprilie 1917 se realiza prima etapă spre autodeterminare a românilor din Basarabia prin înființarea, la Chișinău, a *Partidului Național Moldovenesc*. În programul formațiunii politice nou-înființate erau stabilite viitoarele direcții de acțiune ale românilor basarabeni: dobândirea drepturilor cetățenești și naționale, o largă autonomie, elaborarea de către un *Sfat al Țării* a legilor care priveau viața internă, înfăptuirea reformei agrare, desfășurarea învățământului și a slujbelor religioase în limba română etc. La conducerea Partidului Național Moldovenesc se afla un comitet care cuprindea nume ilustre ale vieții publice din Basarabia, precum: Vasile Stroescu (președinte), Pantelimon Halippa, Pavel Gore, Vladimir Herța, Daniel Ciugureanu, Ion Pelivan, Matei Donici, Nicolae Alexandri, Vladimir Chiorescu, Teofil Ioncu, Teodor Corobceanu, Gheorghe Buruiană, Alexandru Groapă, Ion Codreanu, transilvăneanul Onisifor Ghibu¹.

Din 22 martie/4 aprilie 1917, ziarul „Cuvânt Moldovenesc” de la Chișinău invoca exemplul letonilor care solicitau autonomia națională și reforma agrară și îi îndemna pe

* Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui.

¹ Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, Ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, Editura Humanitas, București, 1991, p. 277-280; Ioan Scurtu (coord.), Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, Ion Șișcanu, Nicolae Enciu, Gheorghe E. Cojocar, *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Semne, București, 1998, p. 80-81; vezi și Ciprian Stoleriu, *Drumul spre autodeterminare al Republicii Democratice Moldovenești*, în *istoria.ro*, accesat la 06.05.2018.

românii din Basarabia să urmeze acest exemplu². Ca atare, în aprilie 1917 are loc *Congresul Preoțesc din Basarabia* în care se solicită desemnarea unui mitropolit român și oficierea slujbelor religioase în limba maternă (română). La *Congresul învățătorilor din Basarabia* (10/23-13/26 aprilie 1917), se cere introducerea instruirii elevilor în limba maternă (română), iar la următorul congres din 25-28 mai/07-10 iunie 1917 s-a adoptat propunerea de utilizare a alfabetului latin. De la această activitate vor rămâne în istorie cuvintele scriitorului Alexei Mateevici: „*Da, suntem moldoveni, fii ai vechi Moldove, însă facem parte din marele popor român, așezat prin România, Bucovina și Transilvania. (...) N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una, aceeași cu cea de peste Prut*”³ (subl. n.).

Toate aceste măsuri aveau o susținere largă în rândul populației din Basarabia, dar și a soldaților basarabeni aflați în garnizoana Odessa. De altfel, ostașii basarabeni din acest oraș aveau să își arate susținerea față de limba maternă (română) și pentru autodeterminare, prin organizarea împreună cu Partidul Național Moldovenesc a unui miting de amploare la care au participat peste 10.000 de soldați, în ziua de 18 aprilie/1 mai 1917. Hotărârile adoptate prevedeau ca „*Țara Basarabiei să nu se mai ocârmuiască decât prin aleșii ei, care vor întocmi Sfatul Țării. Acest Sfat va face zacoanele (legile) privitoare la viața obștească și particulară în țară și va avea în vedere să supravegheze îndeplinirea acestor zacoane*”⁴ (subl. n.). Câteva zile mai târziu, la 14/27 mai 1917, la Odessa, se constituia „Comitetul executiv moldovenesc al soldaților și ofițerilor” sub conducerea maiorului de stat major Em. Catelli. Acest Comitet a trimis emisari în mai multe orașe ale Rusiei pentru a determina soldații moldoveni (români) de a se întoarce în Basarabia. Totodată, la 7/20 mai 1917 și-a dechis lucrările, la Chișinău, primul Congres al țăranilor din Basarabia în cadrul căruia s-a cerut reformă agrară „*înfăptuită pe temeiul celei mai largi democrații, căci a sosit și pentru dânșii ziua dreptății*”⁵ (subl. n.). În fine, în toamna lui 1917 intrau în vigoare o serie de manuale cu caractere latine, printre care *Abecedarul lui Gurie*, *Cartea de citire* a lui Ștefan Ciobanu, *Cartea de matematică* a lui C. Popescu⁶.

Pornind de la principiile dezvoltate de V. I. Lenin în broșura „Sarcinile proletariatului în revoluția noastră”, apărută în septembrie 1917, în care se arăta că „*în chestiunea națională, partidul proletar trebuie să susțină mai întâi proclamarea imediată a libertății depline de despărțire de Rusia pentru toate națiunile și popoarele asuprite de țarism, înglobate cu forța sau ținute cu forța în granițele statului, adică anexate*” (subl. n.), mișcarea național-patriotică a românilor dintre Prut și Nistru a luat amploare⁷. Astfel, la Congresul Naționalităților din Rusia, care a avut loc la Kiev în perioada 8/21-14/27 septembrie 1917, la care au participat și delegați moldoveni, s-a solicitat o largă autonomie în cadrul Republicii Federative Ruse și dreptul la autodeterminare națională⁸. Pe timpul lucrărilor, în numele delegației Partidului Național Moldovenesc, Teofil Iancu a rostit memorabilele cuvinte: „*Salut congresul națiunilor în numele românilor din Basarabia! Mulți au auzit de moldoveni, dar puțin cred că știți că*

² Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 556.

³ Ioan Scurtu (coord.), *op. cit.*, p. 81; Ciprian Stoleriu, *op. cit.*

⁴ „Cuvânt Moldovenesc”, nr. 33, Chișinău, 26 aprilie 1917.

⁵ Petre Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru, 1812-1918*, f. a., p. 195-196.

⁶ Ioan Scurtu (coord.), *op. cit.*, p. 81; Ciprian Stoleriu, *op. cit.*

⁷ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 559.

⁸ *Ibidem*.

*națiunea moldovenească nu există. Este o națiune română. Numele de moldovean și moldoveni este numai teritorial, dar nu național, iar dacă noi numim moldovenești comitatele și organizațiile noastre, o facem aceasta numai din punct de vedere tactic, fiindcă cuvântul român sună prea aspru la urechile vrăjmașilor noștri, de care avem mulți, ca și dumneavoastră*⁹ (subl. n.).

În toamna anului 1917, anarhia cuprindea însă tot mai mult Rusia, dar și Basarabia. Actele de violență și de dezordine erau deja o obișnuință. În fața acestor amenințări tot mai mari, Congresul Soldaților Moldoveni decide ca Basarabia să adopte autonomia teritorială și politică, să constituie unități militare moldovenești, dar, și mai important, hotărăște constituirea în cel mai scurt timp a Sfatului Țării, care să administreze situația internă din Basarabia autonomă. În atari condiții, la 20 octombrie 1917, la Chișinău, în cadrul primului *Congres al moldovenilor din Rusia*, s-a hotărât constituirea **Sfatului Țării** ca organ legislativ pentru administrarea «treburilor Basarabiei autonome»¹⁰.

La 21 noiembrie/4 decembrie 1917 își deschidea lucrările *Sfatul Țării*, organul suprem ce urma să adopte un program de reforme democratice, economice, politice și sociale în Basarabia și for care era compus din reprezentanți ai tuturor naționalităților, confesiunilor și orientărilor politice. Președintele acestui for legislativ a fost ales, în unanimitate de voturi, Ion Inculeț, profesor la Academia din Petrograd, ajutor de comisar gubernial în Basarabia, angajat în mișcarea de eliberare națională, alături de Pantelimon Halippa și Ion Pelivan¹¹.

La 2/15 decembrie 1917, Sfatul Țării proclama oficial *Republica Democratică Moldovenească*. Era primul pas în lupta basarabenilor pentru autodeterminare. Declarația prevedea încredințarea puterii executive *Consiliului Directorilor Generali*. Componența acestui Consiliu, ca guvern al Basarabiei, era următoarea: Pantelimon Erhan – președinte și director al Agriculturii, Ioan Pelivan – director pentru Afaceri Externe, Vladimir Christi – director pentru Afaceri Interne, Teofil Iancu – director la Finanțe, Teodosie Cojocar – director la Treburi Militare și Marină, Mihail Savenco – director la Justiție și Culte, Benjamin Grünfeld – director la Comerț și Industrie¹².

La 7/20 decembrie 1917, o delegație a României, Franței, Angliei și SUA a transmis la Chișinău, din partea guvernelor lor, felicitări cu ocazia proclamării Republicii Democratice Moldovenești. Din partea noului stat, deputatul Ion Buzdugan a mulțumit și a menționat următoarele: „*Noi moldovenii am fost totdeauna apăsați de jugul țarismului rusesc peste o sută și mai bine de ani...și iată, pe urma revoluției tuturor popoarelor subjgate ale Rusiei ne-a strălucit și*

⁹ G. Andronachi, *Albumul Basarabiei. Figuri basarabene de la Alexandru Scarlat Sturdza până la 27.III.1918*, 1933, p. 83-84.

¹⁰ Ioan Scurtu (coord.), *op. cit.*, p. 82.

¹¹ *Ibidem*, p. 82-83. Componența Sfatului Țării a reflectat structura etnică și întreg spectrul de curente politice și instituții existente în Basarabia. Astfel, componența etnică a celor 150 de deputați era următoarea: 105 moldoveni (români), 15 ucraineni, 13 evrei, 7 ruși, 3 bulgari, 2 germani, 2 găgăuzi, 1 polonez, 1 armean, 1 grec. Erau reprezentanți militari, țărani, învățători, juriști, preoți, delegați ai unor structuri administrative (*zemstve*, orașe), societăți (culturale, cooperative, ale căilor ferate, poștei și telegrafului), precum și ai organizațiilor și curentelor politice existente în Basarabia: Partidul Național Moldovenesc, socialiști de diferite orientări („poporani”, „democrați”, „revoluționari”). Reține atenția prezența unei femei în Sfatul Țării și anume, Elena Alistar.

¹² Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei cu România. Studii și documente*, Editura Cartea Românească, București, 1929, p. 13.

nouă soarele mântuitor al libertății. Azi suntem cetățeni liberi ai Republicii Moldovenești”¹³ (subl. n.). Așadar, drumul spre independență și apoi spre unirea Republicii Democratice Moldovenești cu Patria-Mamă, România, era deschis.

II. CONTEXTUL INTERVENȚIEI ARMATEI ROMÂNE ÎN BASARABIA

În acest context politic tulbure descris anterior, intervenția Armatei Române în Basarabia a reprezentat o acțiune militară inițiată și derulată ca o *necesitate strategică pentru asigurarea securității Basarabiei*. Acțiunea s-a derulat în baza unei înțelegeri între aliații Antantei și la insistențele a trei delegații de basarabeni venite la Iași. O altă solicitare, similară, a fost trimisă primului ministru Ionel I. C. Brătianu de către Comitetul Moldovenesc din Kiev.

Contextul politic și strategic al trecerii Prutului de către trupele române a fost determinat de câteva probleme: 1) incapacitatea Consiliului Directorilor de a controla situația în nou înființata Republică Democratică Moldovenească, amenințată de presiunile forțelor bolșevice aflate în curs de organizare pe teritoriul Basarabiei, a dus la solicitarea ajutorului din partea Guvernului României; 2) interesul major al României de a beneficia, cu acordul reprezentanților Antantei, în teritoriul dintre Prut și Nistru de o zonă stabilă care să asigure securitatea comunicațiilor și accesul la stocurile de armament, muniții, alimente, medicamente etc.; 3) amenințarea, din punctul de vedere al Antantei, cu extinderea bolșevismului din sudul Ucrainei, dar și interesul Puterilor Centrale de a flexibiliza pe românii angajați în negocierile de pace de la București au favorizat sprijinul ambelor grupări.

De altfel, misiunea Consiliului Directorilor era deosebit de dificilă, în condițiile în care, ca și în întreaga Rusie, Basarabia se confrunța cu tulburări violente și anarhie. Vechea administrație rusă se dezintegrase, o alta eficientă și recunoscută de populație întârzia să apară, sistemul de proprietate era reconsiderat (mai ales în mediul rural). Mai mult, pe teritoriul noii republici se aflau numeroși soldați ruși bolșevizați, unii dintre ei în retragere de pe frontul românesc din Moldova, structurile bolșevice din zonă își extindeau influența, forțele militare moldovenești (cohortele) erau reduse numeric, slab încadrate, dotate și conduse, la rândul lor fiind influențate de diferitele curente politice și sociale din societatea basarabeiană. Aveau loc dese dezertări, agresarea ofițerilor, jafuri, incendii, distrugereri, atacuri asupra localităților și locuitorilor basarabeni. Republica Democratică Moldovenească era complet expusă, prinsă între Rusia și Ucraina, fiecare dintre acestea urmărindu-și propriile interese în Basarabia¹⁴.

Aceste demersuri în cascadă privind autonomia Basarabiei aveau să atragă și o contrareacție din partea militarilor și funcționarilor ruși, sprijiniți puternic de presa și guvernul rus. Mai mult, Ucraina emitea și ea pretenții teritoriale asupra Basarabiei în întregime sau asupra unor părți ale acesteia¹⁵.

La rândul lor, soldații ruși de pe frontul românesc dintre Carpați și Prut au trecut la dezarmarea și arestarea ofițerilor, organizarea de manifestații, atacarea depozitelor de

¹³ „Cuvânt Moldovenesc”, nr. 110, Chișinău, 6 decembrie 1917.

¹⁴ Ion Nistor, *op.cit.*, p. 283; Ioan Scurtu (coord.), *op. cit.*, p. 83; vezi și Dorin Dobrințu, *Intrarea trupelor române în Basarabia, ianuarie 1918*, în blog Centenar/28797067.html, accesat la 12.04.2018.

¹⁵ Ioan Scurtu (coord.), *op. cit.*, p. 81; Ciprian Stoleriu, *op. cit.*

alimente și alte acțiuni anarhice. În acest context, la 7/20 decembrie 1917, s-a desfășurat o consfătuire la care au participat regele Ferdinand și Ion I.C. Brătianu în cadrul căreia s-a hotărât adoptarea unor măsuri pentru apărarea populației și trecerea la dezarmarea trupelor ruse care recurgeau la devastări. La 9/22 decembrie 1917, Consiliul de Miniștri a hotărât ca Armata Română să treacă la acțiuni de curățire a teritoriului național de trupele rusești¹⁶.

Acest act legitim a fost interpretat de guvernul de la Petrograd ca fiind ostil statului sovietic. La 31 decembrie 1917/13 ianuarie 1918, ministrul Constantin Diamandi, împreună cu personalul legației române au fost arestați. Doar intervenția promptă și protestul întregului corp diplomatic acreditat la Petrograd a determinat rezolvarea acestui caz fără precedent în istoria statelor civilizate, ministrul Diamandi și ceilalți reprezentanți ai legației române fiind eliberați la 2/15 ianuarie 1918¹⁷.

În același timp, deplina siguranță a teritoriului rămas liber între Carpați și Prut depindea de aceea a spațiului dintre Prut și Nistru, unde se constituiseră depozite ale Armatei Române și se aflau căi de comunicații strategice necesare aprovizionării cu muniție și tehnică de luptă de la Aliați. Acest element de importanță vitală a fost pus în pericol în momentul în care haosul asociat marilor schimbări politice din Rusia a atins și Basarabia – care se confrunta cu tulburări violente și anarhie. Încă din toamna lui 1917, Basarabia era cuprinsă tot mai mult de anarhia bolșevică, de bandele de soldați ruși care se retrăgeau de pe frontul românesc, provocând mari dezordini, jafuri și asasinate prin satele moldovenești, părțile sale de nord și de sud fiind lăsate pradă armatelor rusești bolșevizate. Cu toate acestea, din punct de vedere politic, dispariția autocrației ruse și hotărârea guvernului bolșevic de a recunoaște dreptul la autodeterminare al popoarelor au creat condiții favorabile ca Basarabia să se desprindă de statul rus și să se unească cu Țara-Mamă, România.

În contextul în care Basarabia se afla la sfârșitul anului 1917 sub teroarea trupelor rusești bolșevizate și a bandelor de dezertori de pe front, Sfatul Țării nu avea cum să facă față anarhiei instalate cu cele câteva unități militare, unele dintre acestea fiind la rândul lor contaminate parțial de bolșevism. Cererilor de ajutor, adresate de Consiliul Directorilor, la începutul lunii decembrie 1917, atât generalului D. G. Scerbacev, cât și generalului Henri Mathias Berthelot de a trimite în Basarabia „trupe disciplinate și sigure” nu li s-a putut răspunde pozitiv, după cum nici demersurile făcute pe lângă guvernul Ucrainei nu au avut succes. Solicitățile similare adresate Guvernului Brătianu au fost inițial declinate, în contextul dificilelor raporturi în care se afla România cu Puterile Centrale, orice pretext furnizat acestora ar fi putut să determine o rupere a armistițiului și ocuparea teritoriului dintre Carpați și Prut rămas liber. Guvernul de la Iași era însă interesat în cel mai înalt grad de menținerea unor comunicații libere în Basarabia, având în vedere că doar prin acest spațiu erau posibile la data respectivă legăturile cu aliații, dar și siguranța depozitelor proprii armate¹⁸.

Chiar în prima jumătate a lui decembrie 1917, ca represalii la acțiunile trupelor române asupra trupelor ruse bolșevizate din Moldova, sovietul din Ungheni (unde se afla o stație de cale ferată cheie la granița româno-rusă), a început să rețină eșaloanele feroviare destinate trupelor române. La începutul lui ianuarie 1918, trimiterea de mărfuri pe căile ferate către

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Claude Anet, *La révolution Russe*, vol. III, Paris, 1919, p. 226-234; Ioan Scurtu (coord.), *op. cit.*, p. 84.

¹⁸ Gheorghe Platon (coord.), *Istoria Românilor*, vol. VII, Tom II, *De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 485.

România a fost blocată de bolșevici, iar încercarea guvernanților basarabeni de a prelua sub controlul lor căile ferate a eșuat. La 1/14 ianuarie 1918, bolșevicii au preluat controlul asupra gării din Chișinău, poștei și telegrafului. Așadar, situația creată în Basarabia pune în pericol spatele frontului român și bloca aprovizionarea Armatei Române din depozitele organizate pe teritoriul dintre Prut și Nistru¹⁹.

La 22 decembrie 1917/3 ianuarie 1918, guvernul de la Chișinău a solicitat printr-o telegramă, semnată de Pantelimon Erhan, Ion Pelivan și Vladimir Cristi, Ministerului de Război român ajutor militar, concretizat prin trimiterea „unui regiment ardelenesc”, care „să stea la dispoziția directorului Republicii Moldovenești”. În răspunsul său, ministrul de Război român – generalul Constantin Iancovescu – a asigurat Sfatul Țării că va trimite în sprijin 1.000 de militari ardeleni de la Kiev, destinați inițial doar să tranziteze Chișinăul spre România²⁰.

Ca urmare a opțiunilor diferite pe care facțiunile din Sfatul Țării le aveau asupra provenienței ajutorului ce ar fi trebuit acordat R. D. Moldovenești, s-a ajuns la o situație de criză. Reevaluarea acestei stări de fapt a avut loc în ședința Sfatului Țării din 27-28 decembrie 1917/9-10 ianuarie 1918, când cele trei facțiuni parlamentare au avut următoarele poziții: a) Blocul Moldovenesc și-a afirmat încrederea în guvern, precizând ca în caz de strictă necesitate să se apeleze la trupele aliate de pe frontul din Moldova. Aceasta ar fi trebuit însă realizată sub rezerva obținerii de garanții din partea Alianșilor și Ucrainei privind neamestecul în afacerile interne ale R.D. Moldovenești, iar trupele ar fi trebuit puse sub comanda ministrului de Război din Basarabia; b) Facțiunea socialistă nu a fost de acord cu ideea de a se cere ajutor statului român și a solicitat sprijin din partea Ucrainei; c) Facțiunea minorităților și-a exprimat și ea încrederea în guvern, insistând pe obținerea garanțiilor internaționale. Poziția facțiunii minorităților a fost cea care a prevalat în urma votului, astfel că au fost desemnate două delegații oficiale, una care să reprezinte R. D. Moldovenească la tratativele de pace de la Brest-Litovsk și alta pentru a obține garanții din partea Ucrainei prin semnarea unui tratat de asistență politică, economică și militară²¹.

După refuzul Radei Ucrainene de a recunoaște regimul bolșevic de la Petrograd și după inițierea tratatelor sovieto-germane de pace de la Brest-Litovsk, s-au întrunit condiții favorabile declarării *independenței* R. D. Moldovenești de către Sfatul Țării. Delegația desemnată să plece la Brest-Litovsk în data de 6/19 ianuarie 1918 a fost formată din Ion Inculeț, Pantelimon Erhan și Ion Pelivan. Delegația basarabeană nu recunoștea Sovietul Comisarilor Poporului decât în calitate de guvern al „Velicorossiei”. Această atitudine a determinat exercitarea de presiuni asupra Sfatului Țării. Mai mult, încă din noaptea de 5-6/18-19 ianuarie 1918, subdiviziunea *Front-Otdel* (conducerea bolșevică din Chișinău a organizației militare bolșevice RUMCEROD din Odessa), împreună cu câteva unități militare bolșevizate, a declanșat o operațiune de forță împotriva frunțașilor moldoveni din Sfatul Țării și a dorit arestarea directorilor generali, a comandanților de unități moldovenești și a frunțașilor basarabeni. La 6/19 ianuarie 1918, trupele *Front-Otdel*-ului au atacat în gara

¹⁹ *Intervenția Armatei Române în Basarabia în 1918*, în ro.wikipedia.org, accesat la 15.04.2018.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României 1916-1919*, Ediția a II-a, vol. III, f. a., Editura Casei Școalelor, Atelierele „Carte Românească”, București, p. 82-83; vezi și *Intervenția Armatei Române în Basarabia...*

Chișinău detașamentul de ardeleni trimis de la Kiev pentru a sprijini Sfatul Țării. Această situație impunea, deci, grăbirea intervenției românești²².

III. INTERVENȚIA ARMATEI ROMÂNE ÎN BASARABIA

În aceste împrejurări, la 4/17 ianuarie 1918, guvernul de la Iași a aprobat în cele din urmă cererea Sfatului Țării de a trimite trupe în vederea restabilirii ordinii interne în Basarabia. Ca urmare, la 7/20 ianuarie 1918, Marele Cartier General român a transmis Ordinul de operații nr. 7255 în care se menționa, printre altele, că: „1. În urma unei propagande răuvoitoare, bande de răufăcători armați atacă trenurile cu provizii care trec prin Basarabia spre front, depozitele create pe liniile de comunicație ale armatelor ruso-române, precum și depozitele ce se află la producători. Astfel fiind, alimentarea trupelor aflate pe front și a populației civile sunt primejduite. 2. Pentru a pune capăt acestor neajunsuri, s-a dispus a se trimite trupe care să restabilească ordinea în zona etapelor din Basarabia și să asigure bunul mers al trenurilor care vin cu provizii pentru front”²³ (subl. n.).

La 5/18 ianuarie 1918, ambasadorul francez Saint-Aulaire i-a telegrafiat de la Iași consulului Sarrée de la Chișinău: „Toți colegii mei, trimișii altor puteri aliate și eu, de asemenea, suntem împuterniciți să vă declarăm oficial că intrarea trupelor române în Basarabia este o acțiune pur militară cu scopul asigurării normale a spatelui frontului ruso-român în corespundere cu regulile existente în toate statele beligerante. Din această cauză, intrarea trupelor române în Basarabia nu poate influența nici situația politică existentă din Basarabia, nici viitorul acestei țări”²⁴ (subl. n.).

Astfel, încurajate de către șeful Misiunii militare franceze, generalul H. M. Berthelot, diviziile românești au trecut Prutul. Trecerea râului a fost asigurată de către Brigada 1 Grăniceri, cea care a înlesnit celor patru divizii ocuparea podurilor și a raioanelor cu vaduri, dar și apărarea flancurilor la traversare. Conform ordinului de operații, patru divizii române din Corpul VI Armată au trecut Prutul, astfel: Divizia 1 Cavalerie București (sub comanda generalului Mihail Schina), a înaintat pe la Țuțora încă din 8/21 ianuarie 1918 spre nordul Basarabiei, pe direcția Bălți-Soroca, până la marginea zonei ocupate de Armata austro-ungară în ținutul Hotin; Divizia 11 Infanterie Slatina (sub comanda generalului Ernest Broșteanu) s-a deplasat încă din 10/23 ianuarie 1918 prin Ungheni (Brigada 21 Infanterie) și Leova (Brigada 22 Infanterie), pe direcția Călărași-Chișinău-Tighina; Divizia 2 Cavalerie Iași a trecut pe 10/23 ianuarie 1918 pe la Leova și a înaintat spre Tighina, făcând legătura între Diviziile 11 și 13 Infanterie; Divizia 13 Infanterie Ploiești – organizată în două detașamente – a trecut Prutul pe 11/24 ianuarie 1918 spre Cahul, înaintând de-a lungul Dunării (brațul Chilia) către Cetatea Albă, în sudul Basarabiei. Astfel, Detașamentul „Prut” – format dintr-un batalion din

²² Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p. 562.

²³ *Intervenția Armatei Române în Basarabia....* . La 2/15 ianuarie 1918, locotenent-colonelul Ion Antonescu, șeful Secției Operații din Marele Cartier General, a înaintat un studiu privitor la dislocarea în Basarabia a unor formațiuni militare române. Scopul acestei măsuri îl constituia asigurarea aprovizionării trupelor care operau pe frontul român și a populației românești. Astfel, trebuia să se asigure circulația regulată a trenurilor de aprovizionare pe ruta Odessa-Chișinău-Iași, precum și restabilirea ordinii în teritoriul dintre Prut și Nistru prin împiedicarea jafurilor și formarea depozitelor. Confruntarea eventuală cu unități bolșevice a fost prevăzută, motiv pentru care locotenent-colonelul Antonescu a propus trimiterea unei divizii de infanterie, întărită cu un regiment de cavalerie, pentru a realiza siguranța liniei de cale ferată Tighina (Bender)-Iași.

²⁴ *Ibidem*.

Regimentul 48 Infanterie, întărit cu artilerie și cu o parte din Divizia a 2-a Cavalerie Iași – a trecut pe la Vadul lui Isac, iar Detașamentul „Bolgrad” – format din trei batalioane din Regimentul 47 Infanterie și întărit cu artilerie și cavalerie – s-a dus pe la Oancea²⁵.

La 12/25 ianuarie 1918, generalul Constantin Prezan – șeful Marelui Cartier General Român și cel care a coordonat inițial operațiunile militare din Basarabia – a transmis printr-un comunicat că trupele române au trecut Prutul pentru „a aduce rânduială și liniște în satele și târgurile basarabene, punând la adăpost viața și avutul întregului popor împotriva răufăcătorilor, precum și pentru a asigura transportul celor trebuincioase pentru traiul armatelor ruse și române”. În același document se preciza că „România nu dorește să ocupe Basarabia”²⁶ (subl. n.).

Ca urmare a acțiunilor Armatei Române în Basarabia, la 13/26 ianuarie 1918, Consiliul Comisarilor Poporului al Rusiei Sovietice a hotărât ruperea relațiilor diplomatice cu statul român, sechestrarea depozitului de aur al României păstrat la Moscova și declararea ca „dușman al poporului” a comandantului trupelor ruse de pe frontul român, D. G. Scerbacev²⁷. Numai că în nota transmisă guvernului român, Consiliul Comisarilor Poporului nu aducea în discuție chestiunea Basarabiei, astfel încât, din această perspectivă, măsura unilaterală a Petrogradului poate fi interpretată ca neavând la bază probleme teritoriale, așa cum va susține, ulterior, cu vehemență, istoriografia sovietică²⁸.

Mai mult, la 23 ianuarie/5 februarie 1918, Comitetul Executiv Central al RUMCEROD de la Odessa s-a declarat în stare de război cu România, pentru ca, la 17/28 februarie 1918, V. I. Lenin să decidă punerea trupelor care intraseră în Kiev la dispoziția Colegiului Suprem Autonom din Odessa, cu scopul anihilării unităților române din Basarabia. Numai că ofensiva germană împotriva Ucrainei, declanșată la 18 februarie/3 martie 1918, a zădărnicit punerea în aplicare a planului sovietic²⁹.

În plan militar, la 13/26 ianuarie 1918, Divizia 11 Infanterie a intrat în Chișinău, fără a întâmpina rezistență, deoarece trupele loiale bolșevicilor s-au retras spre Tighina (Bender). Conform directivelor guvernului român, divizia a fost pusă la dispoziția Sfatului Țării și a Consiliului Directorilor, acționând în sprijinul acestor structuri de decizie.

În cuvântarea ținută de generalul Ernest Broșteanu în Sfatul Țării, la 15/28 ianuarie 1918, el explică motivele intrării diviziei sale pe teritoriul R. D. Moldovenești:

Ați hotărât să vă creați o republică, dar nu aveți puteri proprii. În fiecare ceas pe teritoriul republicii se produc prădăciuni și omoruri și nu le puteți împiedica. Iată scopul pentru care s-a trimis aici Armata română, singurul scop. Dar odată cu aceasta, Armata Română a adus alt serviciu populației din republica dumneavoastră; din momentul în care Armata Română a intrat pe teritoriul Republicii Moldovenești, în toate punctele prin care am trecut, reprezentanții populației se prezentau și ne mulțumeau pentru noaptea liniștită petrecută. În Chișinău se petrece același lucru: populația ne mulțumește că poate trăi liniștită sub paza armatelor române. Guvernul român pune la dispoziția d-voastră aceste armate, care sunt aici pentru a veni în ajutorul dumneavoastră. Creați-vă viața d-voastră cum credeți și nimeni

²⁵ *Ibidem.*

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ Declarația Sfatului Țării Republicii Democratice Moldovenești, în „Cuvânt Moldovenesc”, Chișinău, 10 aprilie 1918.

²⁸ Ioan Scurtu (coord.), *op. cit.*, p. 84.

²⁹ *Intervenția Armatei Române în Basarabia...*

nu se va amesteca în ea. În organizarea ei, noi nu vă vom împiedica”³⁰. În cadrul acestei ședințe, Pantelimon Erhan a dat asigurări generalului E. Broșteanu că Executivul de la Chișinău va lua măsurile necesare pentru a sprijini acțiunile Armatei Române și va aduce la cunoștința populației scopul prezenței militare românești în R. D. Moldovenească³¹.

După restabilirea ordinii în Chișinău, un detașament din Divizia 11 Infanterie s-a îndreptat spre Tighina (Bender), unde a ajuns la 16/29 ianuarie 1918. Orașul Tighina (denumit de ruși, Bender) prezenta o importanță militară deosebită, atât prin poziția sa, ca nod de comunicații, cu un pod peste Nistru, cât și prin existența aici a unor depozite de armament și muniții, a unui parc de locomotive și vagoane etc. După primirea de întăriri și executarea unui intens bombardament de artilerie, la 20 ianuarie/2 februarie 1918, orașul a intrat sub controlul trupelor române. Speculând faptul că trupele române nu au luat măsuri de fortificare a pozițiilor la podul de peste fluviu și nu au dezarmat populația civilă ostilă (unde vorbitorii de limbă rusă erau majoritari), forțele bolșevice au contraatacat în noaptea de 4/5 februarie 1918 și au respins detașamentul român în afara orașului. Ca urmare a situației create, în zonă au fost trimise întăriri din cadrul Diviziilor 11 Infanterie și 2 Cavalerie și, la 7 februarie 1918, trupele bolșevice au fost respinse peste Nistru³².

În nordul Basarabiei, un detașament din Divizia 11 Infanterie a trecut peste Nistru (10 februarie 1918) și a ocupat temporar, ca măsură de siguranță, un avanpost în localitatea Dubăsari. Potrivit ordinului Marelui Cartier General, Divizia 1 Cavalerie a înaintat spre Bălți, unde a avut ciocniri cu detașamente ruse izolate, orașul fiind eliberat la 5 februarie 1918. Efective din această mare unitate vor ajunge la Soroca la 14 februarie 1918. Nordul Basarabiei, cu Hotinul, a fost ocupat de trupele austro-ungare, care aveau să rămână în zonă până la sfârșitul anului 1918³³.

Între 31 ianuarie-3 februarie 1918, Divizia 2 Cavalerie, care asigura legătura între Diviziile 11 și 13 Infanterie, a dezarmat Regimentele 9, 11 și 31 Infanterie ruse. Potrivit ordinilor transmise trupelor române din Basarabia, din rațiuni de asigurare a stabilității interne, elementele bolșevice trebuiau respinse dincolo de Nistru.

În sudul Basarabiei, se găseau trupe ruse, în special din marină, bine înarmate, care dispuneau de vase de luptă și artilerie. Populația din această zonă era eterogenă, cuprinzând moldoveni (români), ruși, bulgari, găgăuzi, ucraineni, germani, evrei etc. Divizia 13 Infanterie a restabilit ordinea internă în orașele Reni, Cahul și Bolgrad la 11-12/23-24 ianuarie 1918. Au fost dezarmați soldații ruși și civilii din zonă, preluarea armamentului de la aceștia din urmă fiind una dintre problemele dificile căreia au trebuit să-i facă față autoritățile militare române în întreg teritoriul dintre Prut și Nistru³⁴.

Începând cu 21 ianuarie/3 februarie 1918, în zonele Cahul, Taraclia, Bolgrad și Ismail au avut loc confruntări între trupele române și cele ruse. Cea mai importantă acțiune de luptă s-a desfășurat, între 27 ianuarie-3 februarie/9-16 februarie 1918, la *Vâlcov*, unde se concentrase o puternică forță a marinei ruse. Localitatea nu putea fi atacată de pe uscat, fiind protejată de

³⁰ Apud Ion Giurcă, *Răspunzând chemării Sfatului Țării de la Chișinău*, în „Magazin Istoric”, Anul LI, serie nouă, nr. 2 (611), februarie 2018, p. 56.

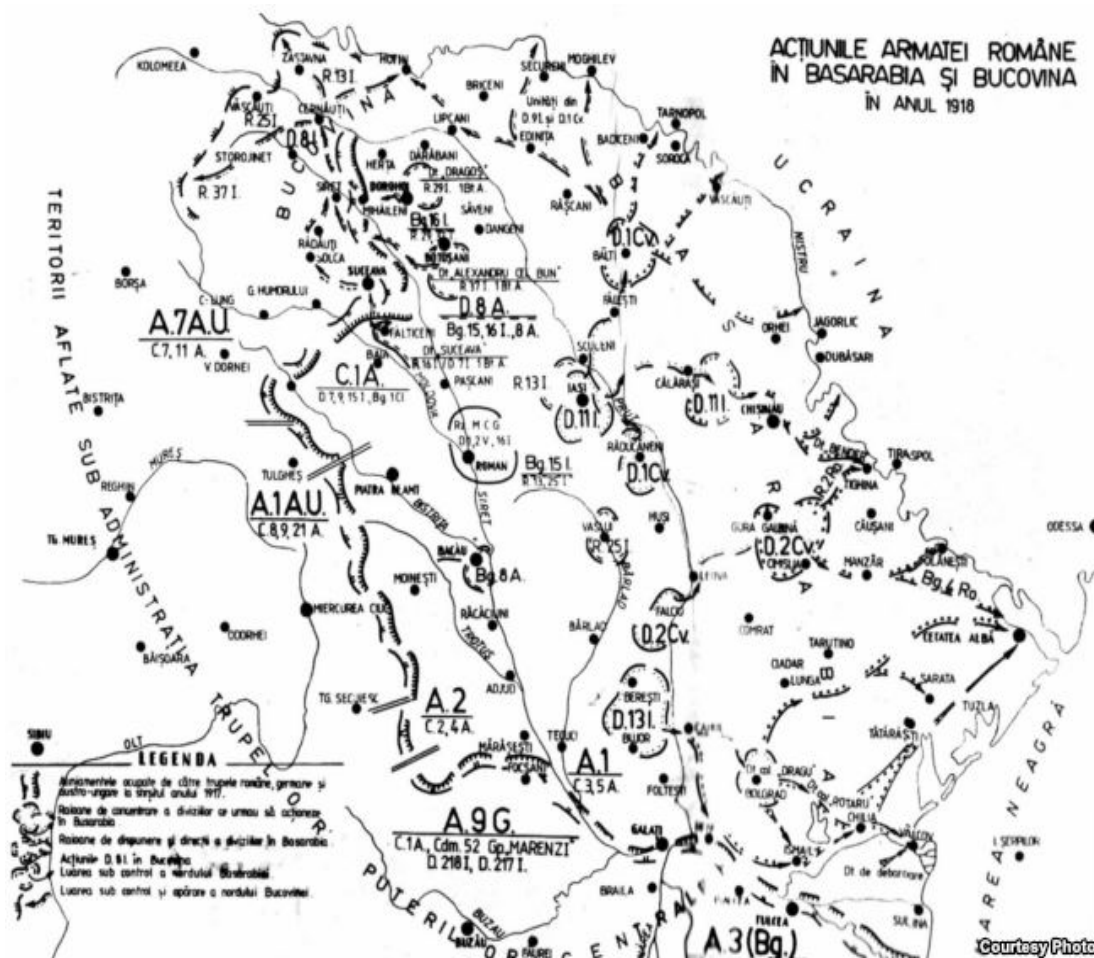
³¹ *Ibidem*.

³² Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 91-93.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, p. 93-95.

canale și mlaștini. Atât detașamentele române, cât și cele ruse, aveau o componență mixtă (trupe de uscat și de marină), vase de luptă (monitoare, canoniere, vedete), baterii de artilerie, inclusiv grea (forțele ruse), în poziții fixe sau pe platforme plutitoare. După dueli intense de artilerie, confruntări pe uscat și pe canalele deltei secundare a brațului Chilia, dar mai ales după interceptarea de către trupele române a comunicațiilor terestre spre Cetatea Albă, rușii s-au retras, îmbarcați pe vase, spre Odessa și Sevastopol. Vâlcovul a fost preluat de trupele române la 3/16 februarie 1918. Ulterior, la 23 februarie/8 martie 1918, detașamentele române au intrat în Cetatea Albă, fără a întâmpina rezistență³⁵.

În luptele din Basarabia, ambele părți au înregistrat pierderi (morți, răniți, prizonieri, dispăruți). Potrivit unei centralizări din aprilie 1918, trupele române ar fi înregistrat în confruntările din regiune 3 ofițeri și 122 soldați morți, 12 ofițeri și 300 soldați răniți și 151 de dispăruți. Din alte acte militare reiese că doar în *luptele de la Bender* ar fi murit 141 de români. Dincolo de statistici, a rezultat cu claritate că operațiunile Armatei Române în Basarabia nu au fost un simplu marș spre Nistru. Trupele s-au confruntat cu un adversar aflat în disoluție, dar nu lipsit de reacție, dar și cu ostilitatea unei părți a populației civile, formată în majoritate din locuitori de altă etnie decât cea română.

³⁵ *Ibidem*, p. 94-108.

În perioada ianuarie-martie 1918, Armata Română și-a menținut controlul în Basarabia în patru zone operative: Divizia 1 Cavalerie, al cărei comandament era la Bălți, răspundea de nordul Basarabiei; Divizia 11 infanterie, având comandamentul la Chișinău, răspundea de centrul Basarabiei; Divizia 2 Cavalerie, având comandamentul la Cimișlia, răspundea de partea central-sudică a Basarabiei; Divizia 13 infanterie, având comandamentul la Bolgrad, controla sudul Basarabiei și Nordul Mării Negre. Cele patru au fost integrate în Corpul VI Armată. Acestui comandament i-au mai fost subordonate Regimentul 5 Călărași, Flotila de Dunăre, trupele din Delta Dunării, două escadrile de aviație și un detașament de jandarmi rurali. Misiunea Corpului VI Armată consta în paza depozitelor Armatei Române din Basarabia, asigurarea ordinii interne în spațiul dintre Prut și Nistru, controlul trecerilor peste Nistru și bararea unui eventual atac armat împotriva Basarabiei din stânga Nistrului. La sfârșitul lunii februarie 1918, de la nord de Soroca și până la vărsarea în limanul de la Marea Neagră, malul drept al Nistrului era controlat de trupele române.

În fine, unitățile bolșevice retrase la Tighina, au mai produs un timp dezordine până în februarie-martie 1918, când au fost complet anihilate. Și în sudul Basarabiei a persistat dezordinea - căci bulgarii, lipovenii, tătarii și găgăuzii de acolo fuseseră incitați la dezordine de către bolșevicii pe care armata rusă îi scăpase complet de sub control. Pacificarea regiunii a fost mai dificilă, dar până la 8 martie 1918, în condiții de iarnă grea, Armata Română a intrat în Cetatea Albă, fără a mai întâmpina rezistență. Trebuie spus că toate unitățile militare românești care au trecut Prutul – alături de alte unități mai mici ale Diviziei a 5-a Infanterie Buzău – au îndeplinit misiuni de restabilire a ordinii interioare, dezarmarea bandelor anarhice bolșevice, confiscarea armamentului și munițiilor de la militarii ruși și ucraineni, precum și civili, instituirea pazei la depozitele de muniții, alimente, medicamente și echipamente militare, alungarea peste râul Nistru a subunităților și unităților militare rusești și ucrainene, instruirea tinerilor pentru a forma tânăra armată din Basarabia.

În acele zile tensionate, la 24 ianuarie/6 februarie 1918, elitele românești din Sfatul Țării au emis o **Declarație** prin care au proclamat *independența Republicii Democratice Moldovenești*. Documentul începea prin a arăta că „Marea revoluție rusească ne-a scos din întunericul de robie în care am trăit atâta amar de vreme și, țara noastră, înfăptuindu-și dreptul dobândit de revoluție, de a-și hotărî singură soarta, s-a declarat Republică democratică slobodă”. În continuare, în **Declarație**, între altele, se preciza: „Sfatul Țării și sfatul miniștrilor Republicii Moldovenești se va sili să cheme cât mai degrabă adunarea poporană pe temeiul glăsuirii obștești, care va hotărî desăvârșit rânduiala lăuntrică în țară și legăturile ei de unire cu alte țări, dacă aceasta o va cere binele popoarelor republicii noastre”³⁶. Un punct distinct al acestei **Declarații** l-a constituit cel referitor la prezența Armatei Române în Basarabia: „Prin venirea oștilor frățești române pe pământul republicii noastre s-a întocmit o stare prielnică pentru munca harnică și orânduială pe toate ogoarele vieții. Oștile române au venit să apere drumurile de fier și magazinele de pâine pentru front, dar ființa lor pe pământul nostru ajută la așezarea orânduiei în țară și de azi înainte roada muncii fiecărui cetățean al republicii este chezășuiala împotriva lăcomiei răufăcătorilor. Alt scop oștirile românești pe pământul republicii nu au. Toate zvonurile, cum că românii au venit să ne cuprindă țara și să ne stăpânească, nu se potrivesc cu adevărul și se împrăștie de dușmanii republicii noastre. Că oștile românești nu ne primejduiesc neatârănarea, slobozenia și

³⁶ *Ibidem*.

*drepturile câștigate prin revoluție, cheazășie ne sunt Franța, Anglia și America cu mărturiile lor, precum și declarațiile împuterniciților României*³⁷.

În plan diplomatic, la 21 februarie/6 martie 1918, baronul Carlo Fasciotti, decan al Corpului diplomatic pe lângă guvernul român, a transmis tuturor reprezentanților aliați la Odessa, în numele reprezentanților diplomați ai puterilor Antantei, o notă oficială, menționând: „*Cât privește Basarabia, trebuie să țineți minte că intervenția trupelor române constituie o ocupație militară fără nici un subtext politic, întreprinsă în scopuri evident umanitare de asigurare cu alimente a trupelor ruse și române și, de asemenea, a populației civile*” (subl. n.). Reține atenția și faptul că, la 14/27 februarie 1918, pe timpul tratativelor de pace preliminare de la Bufta, germanii au dat neoficial asigurări că poziția lor în raport cu autoritățile sovietice este similară cu cea a părții române, potrivit căreia: „*Anarhia rusească a stabilit un fel de cofraternitate. Voi luptați contra bolșevicilor în Basarabia, noi vom intra în Ucraina contra lor, căci avem acum aceleași interese*”³⁸ (subl. n.). De remarcat faptul că Puterile Centrale, care aveau un armistițiu cu România de la sfârșitul lunii noiembrie/începutul lunii decembrie 1917, nu au descurajat intervenția trupelor române în Basarabia. Dimpotrivă, Centralii vedeau această regiune, încă rusă din punct de vedere juridic, ca pe o compensație pentru România la pierderea Dobrogei, pe care ar fi urmat să o preia Bulgaria.

Așadar, la 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Țării, dând glas opiniei exprimate de majoritatea populației, a adoptat hotărârea unirii Republicii Moldovenești cu România: „*Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldave, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România*”³⁹ (subl. n.).

În concluzie, atunci când idealul desăvârșirii unității naționale părea compromis, „o *geană de lumină*” din partea Armatei Române a apărut în întunericul deznădejdi basarabene. Pe acest fond, prezența Armatei Române în teritoriul dintre Prut și Nistru și restabilirea ordinii interne aici au asigurat libertatea de acțiune a structurilor politice și organizațiilor profesionale, dar și libera exprimare a gândurilor pentru viitorul populației majoritare din Basarabia, concretizată în istorica hotărâre a unirii cu România. În fine, votul Sfatului Țării privind *Unirea Basarabiei cu România* nu a fost determinat de prezența și cu atât mai puțin de o pretinsă presiune a Armatei Române, așa cum a susținut istoriografia sovietică. Trupele române au făcut imposibilă acțiunea unei minorități agresive – cea comunistă – care acționa la ordinele bolșevicilor, dar nu au intervenit, direct sau indirect, în dezbaterile unioniste din Sfatul Țării.

³⁷ *Apud* Ion Giurcă, *op. cit.*, p. 57.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ „Cuvânt Moldovenesc”, Chișinău, 1/14 aprilie 1918. Actul de unire a cuprins unele condiții, printre care păstrarea autonomiei provinciale, având un Sfat al Țării ca „organ împlinitor” până la legiferarea reformei agrare. Ion I. Nistor, *Istoria Basarabiei*, Ediția III, Cernăuți, 1923, p. 425.

The intervention of the Romanian Army in Bessarabia in 1918
(Abstract)

Over complex external conjunctions and internal political calculations, the historical act of **the Union of Bessarabia with Romania** on 27 March 1918 appears as a supreme achievement of a century-old desideratum of Romanians on both sides of the Prut. The Bessarabian Romanians were then bound by a geography of the soul of the nation they were crawling and tempering in the natural cadres of the Mama country, Romania. The Romanian Dignity Lesson of 1918 has demonstrated an extraordinary national solidarity in making a map of Romania that does not hurt.

But this would not have been possible without the intervention of the Romanian Armed Forces in the space between the Prut and the Dniester – a military intervention which, moreover, was demanded by the Bessarabian brothers and, in particular, by the Entente, was tacitly accepted even by Central Powers.

The political and strategic context of the crossing of the Prut by the Romanian Armed Forces troops led by General Ernest Broșteanu was represented by several elements: 1) the incapacity of the Country Councils (as the supreme legislative body) and of the Council of Directors (as governing body) to control the situation in the newly established Moldovan Democratic Republic, threatened by the pressure of the Bolshevik forces under way on the territory of Bessarabia, led to the request by the Bessarabian elite for military assistance from Romania; 2) the major interest of Romania to benefit, with the consent of the representatives of the Entente, in the territory between the Prut and the Dniester of a stable area ensuring its security of communications and access to the stock of weapons, ammunition, food, drugs, etc.; 3) The threat from the Entente's perspective to the expansion of Bolshevism from Russia, southern Ukraine to Bessarabia, Romania and other European countries, and the Central Powers' interest in making the Romanians engaged in the peace talks in Bucharest favored the support of both belligerent groups for Romanian military intervention.

In this context, the intervention of the Romanian Army in Bessarabia represented a military action initiated and carried out as a strategic necessity for the security of Bessarabia (January-March 1918). The security of the territory left between the Carpathians and the Prut depended therefore on the space between the Prut and the Nistru, where the Romanian Army was deposited, and there were strategic communications routes necessary for the supply of ammunition and fighting techniques from the Allies. This element of vital strategic importance was jeopardized when the chaos associated with the great political changes in Russia (the February 1917 revolution and the formation of Karenski's government and, in particular, Lenin's Bolshevik revolution in October/November 1917) reached and Bessarabia – faced with violent disturbances and anarchy. From a political point of view, the disappearance of Russian autocracy and the Bolshevik government's determination to recognize the people's right to self-determination created favorable conditions for Bessarabia to break apart from the Russian state (autonomy and independence) and to unite with Mother Country Romania.

Keywords: *Romanian Army, Bessarabia, strategic military intervention, Unification of Bessarabia with Romania.*